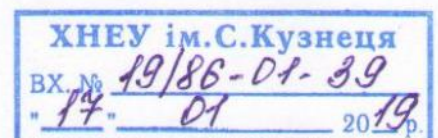

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу Лесика Віталія Олексійовича
на тему: «Моніторинг фінансової стабільності банківської системи»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит
у спеціалізовану вчену раду Д 64.055.02
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

1. Актуальність теми дисертації. На сьогодні в умовах фінансової глобалізації, яка зумовлює високу ймовірність поширення кризових явищ, у міжнародній економічній спільноті все більшого значення надається питанням стабільності як фінансової системи в цілому, так і окремих її складових, зокрема, фінансовій стабільності банківської системи, як однієї з ключових. Це пов'язано з тим, що банківська система відіграє важливу роль в перерозподілі коштів і фінансуванні реального сектору економіки. І тому, забезпечення її фінансової стабільності є необхідною передумовою стійкого економічного зростання країни. Проблема забезпечення фінансової стабільності банківської системи залишається незмінно актуальною вже протягом багатьох років й для України. Негативні наслідки останньої банківської кризи, що відчуваються і дотепер, потребують з боку НБУ прийняття адекватних рішень як для фінансового оздоровлення банківської системи, так і реалізації моніторингу її фінансової стабільності, що дозволяє проводити діагностику стану банківської системи на наявність фінансових дисбалансів та можливість їх накопичення. Важливість вирішення відповідних завдань відображено у пріоритетах європейсько-орієнтованого курсу України у реформуванні фінансового сектору, рівень стресу для якого (відповідно до значень індексу фінансового стресу, що наведені у Звіті НБУ «Про фінансову стабільність» за грудень 2018 року) за останні пів року поступово зростав в більшій мірі саме за рахунок негативних явищ у банківській системі. З урахуванням вищезазначеного, пропозиції Лесика В.О. щодо удосконалення моніторингу фінансової стабільності банківської системи є доцільними та своєчасними, тема дисертаційної роботи актуальною.

В основу дослідження покладені теоретико-методичні положення і практичні розробки, що є частиною науково-дослідних робіт Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (зокрема, «Вдосконалення системи управління діяльністю банку на основі використання інноваційних методів і технологій», «Удосконалення стратегічного управління банком», «Оптимізація методів і технологій управління грошовими потоками в системі

фінансового менеджменту»), що також засвідчує про актуальність обраної автором сфери наукового пошуку.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій. На основі детального вивчення тексту роботи та автореферату можна зробити висновок, що рівень обґрунтованості сформульованих у дисертації Лесика В.О. положень є достатнім, а отримані результати – достовірними.

Аргументованість положень, висновків і рекомендацій, які виносяться на захист, визначається:

проведеним дисертантом критичним аналізом значного обсягу фундаментальних праць дослідників з питань фінансової стабільності та стійкості, оцінювання та забезпечення фінансової стабільності банківської системи і банків, моніторингу, антикризового менеджменту та банківського регулювання;

високопрофесійним обробленням великої кількості статистичної інформації (про що свідчать наведені у основному тексті дисертації та додатків розрахунки), законів, нормативних положень та звітів НБУ, документів Базельського комітету з питань банківського нагляду, Міжнародного валютного фонду та інших міжнародних інституцій.

Достовірність представлених у дисертації висновків підтверджується проведеними автором розрахунками із застосуванням широкого переліку сучасних економіко-математичних методів: «центру ваги», «золотого перетину», формування узагальнюючих показників вимірників (методи ентропії та таксонометричного аналізу) – для оцінювання фінансової стабільності банківської системи та банків; «трьох сигм» – для розроблення діагностичного інструментарію моніторингу фінансової стабільності банківської системи; канонічних кореляцій – для виявлення зв'язків між індикаторами фінансової стабільності банківської системи, обґрунтування домінант її забезпечення; регресійного аналізу – для оцінювання її чутливості шляхом виявлення факторів впливу; конвергентно-дивергентного аналізу – для визначення перспектив зміни рівнів фінансової стабільності банків. До того ж основні положення дисертаційної роботи ґрунтуються на системному підході, відповідно до якого банківську систему розглянуто с позиції її системних властивостей, зокрема, емерджентності.

Вищевикладене свідчить про те, що науково-дослідницький інструментарій, який використано у роботі, дозволив Лесіку В.О. досягти поставленої мети (полягає у розвитку теоретичних положень і методичних підходів, розроблення науково-практичних рекомендацій з удосконалення моніторингу фінансової стабільності банківської системи) і вирішити поставлені завдання, висновки та рекомендації за якими є обґрунтованими, достовірними та знайшли своє відображення у публікаціях дисертанта.

3. Повнота викладення наукових результатів в опублікованих працях.

Основні висновки щодо змісту та забезпечення фінансової стабільності банківської системи, пропозиції дисертанта щодо удосконалення інструментарію її моніторингу у повному обсязі викладені у 20 наукових працях, з них: у фахових виданнях України – 1 стаття; у вітчизняних та зарубіжних виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз, – 11 статей (у тому числі, 1 статтю опубліковано у журналі «Banks and Bank Systems», який індексується в міжнародній базі Scopus); за матеріалами міжнародних та українських науково-практичних конференцій із безпосередньою та дистанційною формами участі – 8 тез доповідей. Загальний обсяг публікацій становить 10,62 ум.-друк. арк., з них особисто автору належить – 7,95 ум.-друк. арк.

Публікації Лесика В.О., що висвітлюють основні наукові результати, отримані в межах проведеного ним дослідження, наведені в авторефераті та у дисертації, за якістю і кількістю відповідають вимогам МОН.

4. Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основний результат дисертаційної роботи полягає в розвитку теоретичних положень, розробленні методичних підходів та формуванні практичних рекомендацій щодо проведення моніторингу фінансової стабільності банківської системи на основі уточнення змістовного наповнення його етапів за рахунок врахування її емерджентності та специфіки функціонування окремих банків.

Найбільш вагомими науковими результатами, отриманими здобувачем є:

У групі одержаних результатів за оцінкою ступеню новизни «удосконалено»:

- діагностичний інструментарій моніторингу фінансової стабільності банківської системи, особливістю якого є визначені за побудованими інтервальними шкалами із застосуванням методу «трьох сигм» порогові значення для показників оцінки фінансової стабільності банківської системи в цілому та фінансової стабільності банків (їх обґрунтування представлено на с.128-143 тексту дисертації). Аналіз відхилень фактичних значень диференційованих параметрів фінансової стабільності від обґрунтованих порогових в процесі моніторингу фінансової стабільності дозволяє діагностувати кризові явища, що характерні для банківської системи в цілому, та діяльності банків як її структурних елементів.

- методичний підхід до оцінювання фінансової стабільності банківської системи (с. 93-115), як складової аналітичного підґрунтя її моніторингу, що передбачає: по-перше, проведення з використанням методу ентропії інтегральної оцінки фінансової стабільності банківської системи за чотирма напрямками, які обґрунтовані відповідно до властивості емерджентності, – ефективність реалізації

функцій банківської системи (валютного регулювання та регулювання грошового обігу, безперебійного обслуговування економіки в процесі задоволення фінансових потреб суб'єктів господарювання), інтенсивність кредитно-фінансової взаємодії на міжбанківському ринку, структурні зміни і фінансові диспропорції у банківській системі, діяльність системних банків; по-друге, розмежування високого, середнього та низького рівнів фінансової стабільності банківської системи. Відповідно до пропозицій дисертанта, аналіз зміни якісних рівнів фінансової стабільності банківської системи дозволяє визначити її здатність абсорбувати негативний вплив зовнішніх і внутрішніх факторів (с.114).

- методичні положення щодо визначення ймовірності зміни рівнів фінансової стабільності банків у короткостроковій перспективі, що ґрунтуються на виявленні конвергентно-дивергентних тенденцій у банківському секторі за результатами експрес-оцінки фінансової стабільності банків, яку запропоновано здійснювати шляхом згортки найбільш інформативних показників ресурсної та капітальності стійкості, ефективності їх діяльності та ліквідності. Аналітичним забезпеченням сформованих методичних положень є досить масштабні розрахунки дисертанта щодо інтегральної оцінки фінансової стабільності банків України протягом 2007-2016 рр. (с.302-339), їх розподіл на групи в залежності від якісного рівня узагальнюючого параметру. В результаті практичної апробації пропозицій автора (с.207-215) визначено банки, для яких у короткостроковій перспективі прогнозується низький рівень фінансової стабільності та банки, рівень фінансової стабільності яких протягом аналізованого був досить варіативним, що зумовлювало їх перехід до різних груп.

- методичний підхід до визначення доміант забезпечення фінансової стабільності банківської системи, внесок автора в якому полягає у врахуванні сформованого за результатами розробленої процедури структуризації причинно-наслідкових зв'язків між показниками її оцінки їх рейтингу для обґрунтування пріоритетних напрямів стабілізації стану та підвищення рівня фінансової стабільності банківської системи у перспективі. В межах запропонованого методичного підходу дисертантом було сформульовано гіпотези відносно існування залежності між групами параметрів визначення фінансової стабільності банківської системи (с.152), які були підтвердженні з використанням методу канонічних кореляцій (с.153-181). На основі аналізу канонічних моделей зроблено висновки щодо формування переліку індикаторів фінансової стабільності, що вносять найбільший вклад у виявлені зв'язки, та проведено їх рейтингування, що дозволило обґрунтувати доміанти її забезпечення (с.182-183).

У групі одержаних результатів за оцінкою ступеню новизни «дістали подальшого розвитку»:

- методичний підхід до оцінки чутливості рівня фінансової стабільності банківської системи до зміни параметрів, що характеризують інструменти

банківського регулювання, за яким уможлиблюється визначення найбільш дієвих з них, обґрунтування рішень щодо формування монетарної політики центрального банку та за необхідністю її корегування. Відповідно до пропозицій автора, побудовано однофакторні лінійні та поліноміальні моделі залежності інтегрального показника фінансової стабільності банківської системи України від значень параметрів банківського регулювання та відібрані ті з них, що є статистично значущими та можуть бути використані для її моніторингу, зокрема, передбачення напряму зміни рівня (с.184-200).

- система організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи (подано на с.73), особливістю якої є пропозиції дисертанта щодо узгодженого використання інструментарію її забезпечення – інструментів монетарної політики, вже існуючих і нових інструментів мікро- та макропруденційного регулювання (капіталу та левериджу, ліквідності, активів та структурних інструментів). Логіку побудови розробленої системи, а саме необхідність забезпечення фінансової стабільності на макро- та мікроекономічних рівнях (с.61-74), та уточнення відповідно до цього її взаємопов'язаних елементів, враховано при визначенні етапів моніторингу фінансової стабільності банківської системи (с.84-89).

5. Важливість одержаних здобувачем результатів для науки та практики. Дисертаційна робота Лесика В.О. є вагомим внеском у розвиток теорії і практики моніторингу фінансової стабільності банківської системи. Цінність сформованих у дисертації теоретичних положень полягає у формуванні нового погляду щодо проведення моніторингу фінансової стабільності банківської системи з урахуванням її внутрішньої організації, системних властивостей, організаційно-економічного забезпечення. Обґрунтовані дисертантом теоретичні положення доведено до рівня практичних рекомендацій щодо удосконалення інструментарію моніторингу фінансової стабільності банківської системи з позиції її емерджентності та окремих банків за його етапами, що дозволяє: формувати комплексне аналітичне підґрунтя моніторингу фінансової стабільності банківської системи, виявляти кризові тенденції, внутрішні дисбаланси та причини їх виникнення, визначати пріоритетні напрями забезпечення та перспективи зміни.

Розроблені в дисертації теоретичні положення та практичні рекомендації призначені для використання органами банківського нагляду та у діяльності банків, відповідають пріоритетам «Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року».

Підтвердженням теоретичної та практичної цінності пропозицій дисертанта є їх імплементація та наявність довідок про впровадження:

у діяльність банків – ПАТ «ПРАВЕКС-БАНК» (довідка про впровадження

№ 184/05/27 від 07.09.2014 р.), ПАТ «СХІДНО-УКРАЇНСЬКІЙ БАНК «ГРАНТ» (довідка про впровадження № 2343/01-1-01 від 24.10.2017 р.), ПАТ «Банк «Український капітал» (довідка про впровадження № 334/04-155 від 07.02.2018 р.) та у діяльність Ради НБУ (довідка № 10-0007/52917 від 02.10.2018 р.);

у навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні навчальної дисципліни «Банківське регулювання та нагляд».

6. Дискусійні положення та недоліки дисертаційного дослідження. Поряд з позитивною оцінкою дослідження Лесика В.О., за окремими висновками та рекомендаціями, наведеними у дисертаційній роботі, слід відзначити наступні недоліки та положення дискусійного характеру, що вимагають обґрунтування:

1. За результатами проведеного у дисертації досить ґрунтовного аналізу понять «фінансова стабільність банківської системи» та «фінансова стабільність банку» та їх співвідношення (с.33-39), автору варто було б більше приділити уваги врахуванню виявлених відмінностей між відповідними поняттями у описовій частині особливостей реалізації моніторингових процедур фінансової стабільності банківської системи на макро- та мікроекономічних рівнях (банківської системи в цілому та банків) (с.84-89). Також у роботі бракує: узагальнення у висновках автора щодо врахування внутрішньої організації банківської системи при оцінюванні її фінансової стабільності з позиції емерджентності; аналізу моделей структурної побудови банківської системи.

2. Пропозиції щодо використання показників структурних змін і фінансових диспропорцій для оцінювання фінансової стабільності банківської системи (с.98-105), беззаперечно, є цікавими та новими. Погоджуючись із дисертантом, що параметри даної групи показників враховують «різновалентність фінансових процесів», які «... можуть одночасно відбуватися в системі (наявність прибуткових та збиткових банків, банків з надлишком та браком ліквідності, низьким та достатнім рівнем капіталізації, створених за участю як державного, так і приватного капіталу, в тому числі й іноземного, та ін.)» (с.50) необхідно звернути увагу на наступне. По-перше, в межах цієї групи параметрів, з позиції структури капіталу, поза увагою автора залишилось питання визначення питомої ваги приватного капіталу у статутному капіталі банків. По-друге, у роботі не має чіткого розмежування, які з показників цієї групи характеризують структурні зміни, а які з них – фінансові диспропорції у банківській системі, що вимагає додаткового роз'яснення.

3. На додаткову аргументацію вимагає використання показників рівня довіри до системно важливих банків та ризикованості їх кредитного портфеля як параметрів діяльності системних банків, що є важливими для вимірювання рівня фінансової стабільності банківської системи (с.111).

4. Дискусійним є вибір різних способів шкалювання часткових та синтетичних показників оцінки фінансової стабільності банківської системи та банків. Так, в межах сформованого аналітичного забезпечення моніторингу фінансової стабільності банківської системи для розмежування узагальнюючих показників її оцінки в цілому (с.113) та фінансової стабільності банків другого рівня (с.126) у роботі запропоновано використовувати метод «золотого перетину», а шкалювання часткових параметрів фінансової стабільності проведено за правилом «трьох сигм» (с.128-130).

5. Відзначаючи корисність пропозицій дисертанта щодо оцінювання чутливості рівня фінансової стабільності банківської системи до зміни параметрів, які визначають інструменти банківського регулювання (с.184-200), на нашу думку, вони мали б більш завершений характер, якби автором було додатково проведені аналогічні розрахунки для виявлення чутливості фінансової стабільності банківського сектору окремо.

Зазначені недоліки та дискусійні положення не є принциповими та не впливають на загальну позитивну оцінку наукової і прикладної цінності дисертаційної роботи Лесика В.О.

7. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України

Дисертація Лесика В.О. є завершеною та самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, в якій у результаті проведених досліджень вирішено важливе наукове завдання щодо розроблення комплексного підходу до проведення моніторингу фінансової стабільності банківської системи.

Тема дисертаційної роботи є актуальною, а її зміст відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит та профілю спеціалізованої вченої ради Д 64.055.02 у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця. Мету, предмет та об'єкт дисертації визначено коректно, поставлені задачі вирішено, що дозволяє зробити висновок про цілісність роботи.

Структурна побудова дисертації відповідає кваліфікаційним ознакам, стиль викладу і подача матеріалу є логічними, послідовними і взаємопов'язаними. Основні положення, які виносяться на захист, мають елементи наукової новизни, теоретичну та прикладну цінність (підтверджується відповідними довідками про впровадження), у повному обсязі відображені у опублікованих працях. Результати дослідження у подальшому можуть бути враховані при розробленні грошово-кредитної політики НБУ, використовуватись у діяльності його структурних підрозділів (зокрема, Департаментів фінансової стабільності та банківського нагляду) та у діяльності банків.

Автореферат забезпечує ідентичність основних положень, висновків та пропозицій здобувача, представлених в роботі та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

Отже, за актуальністю, обґрунтованістю і достовірністю, ступенем новизни, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням, дисертація відповідає вимогам МОН України до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук та пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 (від 24 липня 2013 року), а її автор, **Лесик Віталій Олексійович**, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент :

доцент кафедри фінансів, банківської справи
та страхування

Харківського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»

кандидат економічних наук, доцент

Н.П. Погореленко

Підпис	
Провідний фахівець відділу кадрів	